

ХОДУНАБА УОННА БААНЫНАБА ҮЛЭ ТЭРЭЭНИНИН ТУПСАРЫАБЫН,
ОНГОРУМТУОТУН УРДЭТИЭБИН, ХААЧЫСТЫБАТЫН КИЧЭЙИЭБИН!

ОРОЙУОН ХОДУҔАЛАРЫГАР,
БААҔЫНАЛАРЫГАР

ССНП ЧУРАПЧЫТААБЫ РАЙКОМУН УОННА ҮЛЭНИТТЭР
ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОННААБЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

1931 сыл алтынны
ыйтан тахсар

№ 100 (4834)

1976 жыл. Атырдьах ыйын 19 күнэ
ЧЭППИЗР

Сызынта
2 карчы

Түмүк биир: ЭБИИ ДЬААЛЛАРЫ ЫЛЫАХХА,
БЫЛААНЫ БУЛГУЧЧУ ТОЛОРУОХХА

Көстөрүүн курдук, 54кышар
биздин тузубатын эре туһунан
көрсөткөчүр. Салык Салым, Таш-
ыгытта курдук үчүлөй үүнүү
лоош, ташыт ходоунаах сүрөртө
үүсү үүнүү бырадар онунтар
мындагы олох кураанах ходоу-
наах оттоонута була сатыл-
лар. Ол да охсүүтүр, холобур,
Михаил Шеломов механитар-
манын алардаах зенота атар-
лаах бийн 9 күнүтүр дээр 52
эре тонна оту соротуоналаабыт.
Гаврил Протодьяконов эмиз
итинлик зенототу оттуур сүр-
бүнүтү ыраашыт, Управлен

— Бишгийн тургууль 1746
гонон отгоннубут. Спр баар
Овоон, техника нүүхүн, үзэйн
илгийн таб аттаран тууаинх
шатаа, баяагийн толорон кыах-
таахпыт,—дээр Одуулуун отде-
лениетны управлэюушайа К. Л.
Колесов.— Адыс зэвнэ үлэни-
риттэн агардара графика книр-
да. Сүмэниивээх аһыахтар ба
лааншорой аһарга суотана-
быт. Бу күнэртэ Сутуруолаах.
Төгүртэстэх хотоноруну оро-
муоннуу сымдаабыт, 100 төбөдө
аһаа сайа хотон тутуохтаахпыт.

Итгэлдээ сэтгэлдээ өрбүү доройт
хүчтэй хамтлагаа эрх зоргоо ил
лэрүүлж, үүт мэдлийг тайгари, ту
лэрбэлцэ ууриах мэдлэгтэй.

С. АЛЕКСЕВ.

М. БЕЛЫХ, совхоз директора.

Атын ишэн комбайны бэвэрхэгчтэй гудучу хамтаран эрэлдэр, Билэгийн үс агрегат икки смеланин Мурун Тыншныаа бэвэрхэгчтэй бурдух бистараллар, Хатымлар гектар ахсыттан 10,4 центнер үүнүүнү хомуйан ишэдэр.

С. ПУДОВА.

Карл Маркс атынан сөхөртөн

Седякишев А. А.	480	550	78,6
Павлов В. В.	480	462,5	57,8
Сибиряков П. Н.	480	400	57,1
Игнатьев Н. Н.	390	233	46,6
Синцов С. Т.	390	260	37,1
Каркин В. В.	390	250	35,7

Субурууснай затынэн сөвхөртэн

Сергеев И. И.	567	747,5	106,8
Кривошапкин Н. Н.	504	440	73,3
Макаров Г. М.	480	550	69,0
Макаров Н. З.	480	400	50,0
Пономарев И. Т.	420	366,8	40,7

Тың хәһәйыстыбатын управлениета.

[illegible]

П. СЕДАЛИЩЕВ

Хадхаар отдаленнетиагар үүнүү хомуурун нэхэ агрегат садалаата.

Биһиги нэрэ

Н. ДЬЯЧКОВСКОЙ,
Е. МАСАЕВ

Н. ДЬЯЧКОВСКАЯ,
Е. МАСАЕВ.

СЫЛАН. Отделение бу эвэрин аймагтарынан нодо эвэногунаа С. М. Игнатьев хаһыс да сыман олтуур. Билык да хамтэр уонна кичэллик бэлэмнээх эвэногуу кудуһаа килдэрбүтэ уонна оттоонун графитын эмэ биэр бастакыан тутуспутунан барары ситдэниэ.

Билигин Дьаарылла олтуутара уларнай ый бастакы күннэригэр элбөк тэтэмнэрин эбии түртэтэ-тэллэр. Барыта 160 тонна оту кэбистилэр, графиттарын 25 баһы-һыананыан кудуһааа иһэллэр.

П. МАНАРОВ.

П. МАКАРОВ.

ССКП XXV СЪЕДИН МАТЫРЫЙ ААЛЛАРЫГАР БЭСИЭДЭ

СОВЕТСКИЙ ОЛОХ СИЭРЭ

ОЛОХ СИЭРЭ. Дьон общество билилэрэ, дьон куннаах олохун бостуута, кини ураты олохун бүтүннүүтүн, общество олохун өгөстүүтүн характера, дьон краве наадыһыта хайдах сайда-ра уонна ону ханнык суолунан тусунара буолар. Маркс уонна Энгельс изиллэринэн, общество билигин олохун өгөстүүтэ производ-ство уопсай тургуттан тутулуктаах. Онон ханнык общество баарынан, кини хайдах таһымнаа-нан общество олохун сирэ быһаараллар. Олох сиринэр экономическай, идеологическай, нравствен-най, психологическай, кэргэн чин-нэри уонна да атын сыйыанна-һаллар бйрылара түмүлэстэр.

Сайдымалаах социалистическай обществода дьон олохун сага сир-дэ үөскүүр. Классовый утарсыла-ры суох өгөрүү, социальная уонна экономическай тэбэ суох быһы-ныа туораты, үлэһиттэр олох-торун материальной уонна культу-рай таһымна үрдэтти, киһилэр кини арангалаары государствениый уонна общественнай дьыалалары салайыһы кыттынарымы, марксист-ский-ленинскэй идеологияны ойу са-лааһа баһаалаһына—итилэр ба-ры социалистическай олох туһаан-наах сирин араас көрүннөх эле-мента үөскүүлэригэр тириэр-дэлэр. Сайдымалаах социализм уулуобулатыгар кылаастар, со-циальная бөлүхтөр общественнай баһаамнаһалара, киһилэр олох-торун усулуобуйаты иттиэнэ нити-эригэр улам чутасаллар, об-щество бары чилиэннэригэр биир хаймексалаах олох сирэ үөскүүр.

Социалистическай олох сирэ кө-рүннөх общественнар барыла-рын, чөрбөтөн капитализм, олох-торун сириннэригэр букатын туста, онно уун-утары хаймексалаах үөс-күүр уонна сайдар. В. И. Ленин эпитетин курдук, буржуазнай об-щество олохун сирин сүрүн прин-цибинэн «эбэтэр ан атын киһини ханнаһын, эбэтэр атын киһи эйи-гин халыар, эбэтэр ан атын киһи-хэ үлэһитин, эбэтэр атын киһи эйи-хэ үлэһит» дьон буолар, он-дук принцип дьонго байомеах, тус бэйэ ара иһин көрүнүү, ам-сыа, атын дьон дьыалаларыгар кыһамнат буолуу курдук куһаан социализмнэри иттиэр. Оттон со-циализм дьоннор «бэйэ-бэйэлэрин утары сэринилэр» сийлэстэрин төрдүттэн эбэр, кини коллек-тивисткай айылларата уонна гумани-стическай туһаайыта общество чилиэннэригэр сага сирин-майгы-ны, дьон икки ардыгар сага бы-рааттыы сыйыаннаһыны үөскө-төр, общество иһигэр атааһыны тахсытыы букатыннаахтык туо-ратар. Осс Маркс уонна Энгельс сүрүбүттара: «Кылаастардаах уонна классовый утарсылаах эр-дэ буржуазнай общество онулар биир киһи сайдымта дьон бүтүү-нүн сайдымтын усулуобуйатынан буолар сага холбоһута хайаан да үөскүүр».

Олох социалистическай сирэ стилиһиһиһи буолбакка, тэрэ-һиннээхтик, биир сүрүннээхтик, быһааннаахтык олохсуйар, ол об-щество сайдымтын объективнай сокуоннарын уонна туһаайыла-рын билигин иттиэнэ рабочай кы-лаас, кини авангарды — Комму-нистическай партия ырытан су-

рүннээбит коммунистическай иде-алларыгар олохсуйар. Олох социа-листическай сирэ коммунистиче-скай общество маһыайгы сүрүбү-нүн буолар социализм өгөрүлүлүк күүстэрин уонна производствениый сыйыаннаһыларын таһымна-рын сөн түбөһүннэри сиралыар. Кини, сүрүннүүн, производство средство-ларын маһынай бас билинэ буол-бакка, общественнай бас билинэ уонна кини бүтүүнүн күүрэн-нээх үлэһиттэр тириэрэр.

Олох социалистическай сирин ураты билиһиннэри буолаллар: общество бүтүүнүн уйгута ха-ныырын туһугар үлэ, тутуу лич-кай уонна общественнай фунда-рын сатабыллаахтык туһаныы, об-щественнай уонна политическай олоххо — общество уонна произ-водство дьыалаларын салайыһа кыттына, дьон — личностар, кы-лаастар, социальная бөлүхтөр, на-циалар икки ардыларыгар сыйыан-наһына, аан дойдуну билин-көрүү уонна норуот политическай ой-санаата сайдымта. Итигэри ма-нык ырытан быһаарылаахха сөп.

Бириннэн, үлэ дьон айыах оло-хун саамай сүрүн, айылгалаах, ха-йаан да мүчүрүбүт усулуобуйа-тынан буолар. Киһи барыта үлэ-лэһинэ олох социалистическай сирин сүрүн билиһиннэри буолар. Социализм кэмгэр үлэ шар бур-балды уонна мунгсор буолара уурайар, кини киһи күннэри дьа-рыга буолар. Үлэ үлэһиттэр орут-ны айар уонна общество сайды-мтагар наадалаах материальной уонна духовнай быһааннары үөскө-төр. Үлэ—общество уйгутун, ба-йымдуулун төрүтэ. Социализмга үлэ киһи барытын бэйэтин көгү-дэригэрин уонна айыныатынан буолар. Социализмга — произ-водство средствларын обществен-най бас билин баһылыар буолбут кэмгэр, сыччах үлэ ара, хас бири-ди киһи уопсай быһаанга бэйэтин кылаатын киллэринтэ эрө, хас биридин киһи обществода ба-һааннаһытын уонна кини олохун ха-теринальнай усулуобуйатын быһа-рар. Үлэ эйгэтигэр дьон характе-рын сага билилэрэ, сага мораль-най нуормалара, кини айар добу-ра дьонго арыллар. Научнай-технической революция үлэни чоп-чотар эрэ буолбатах, ону аһаан үлэһити бэйэтин эмиз умарытар. Социализмга үлэ чпэс, хайраа, ге-рөйдөөһүн уонна албан аат дьы-лата буолар. Үлэһит ураты олох бүтүүнүн төрүтэ дьон атын туох да суох. Социалистическай об-щество бары үлэһиттэрэ—рабо-чайдар, колхозтаахтар, интелли-генция бэйэлэрин күннэри үлэ-ринэн советскай норуот бүтүүнүн баайын-дуолун хандаллар, оло-хун сирин усулуобуйатын улам туссарын иһэллэр. Үлэ социалис-тическай куоталаһыны уонна стахановскай хамсаһыны төрү-тэһиттэр—Стаханов, Бусыгин, Ан-геллина, Виноградовалар уонна би-литин билиги кэммитигэр олохон аатырбыт дьон—шахтер Г. Смир-нов, тутуучу Н. Злобин, текстиль-щик Е. Аммосова, механикатордар Н. Бочкарев, А. Гиталов, Туре-ной Ахунова, бэлыгы булуур Флот капитана П. Сотников уонна да таһымнанан атыттар холбоу-дара куорат уонна тыа сирин ба-ры үлэһиттэрин эрө күүрүлүөх

үлэри сирдир. Ити буолар билиги олохсуйт сирин биир билиһитэ.

Иккиннэн, олох социалистичес-кай сирин атын сүрүн бостууту-нун материальной уонна духовнай быһаан сөптөөхтүн, сатабыллаах-тык тутуу, общество бүтүүнүн уонна кини хас биридин чилиэн-нэрин олохторун таһымна улам үрдэтти, туссарын буолар. Дьин-нээх хамсаа уонна дохуот улам умарыта, дьон-сэргэ олохтор дьы-нан уонна коммунальнай-бытовой хааччылымылара тупсуута, сип-пылаат кэмни дуоспуруулаахтык туһаныы, хас биридин киһи куль-турнай, эстетическай, уопсай үө-рөх өттүнэн таһымна сайынаа-рым—балар буолаллар билиги олохсуйт сирин билилэрэ. Общес-тво үөскөһүт баһыанна-дуолунан туһаныы, олох ханатыһа хас биридин киһи тус бэйэтин кыт-тыгыгар сөн түбөһөр. Социалис-тическай обществода хас биридин киһи общественнай билиһити ха-нытыга кыттыгыта кини бэйэтин үлэһиттэр добурун маһын тусса-рыгар, кини обществода туһа-лаах үлэри суох баар добурун бүтүннүүтүн толору бйарыгар ко-вүүр. Олох социалистическай сирин сайдымта, ону тэтиһэн, үлэ кэмэһинэн уонна хаачысты-бэһына көрөн тунаттаһын, тут-туу общественнай фундаадын (социальная харалта, оройу итин, гражданаар добурууларын ха-рытаһын, о. д. а.) таба туһа-ныны сүрүннүүр. Онон произ-водство динамичайдык үүнүүтү-гэр олохсуйт үлэһиттэр материаль-най баһаамнаһыларын утумнаах-тык туссарын общественнай сый-ыаннаһыларын сайынарымы сүн-нүүн буолар. Ол туһунан таб. Л. И. Брежнев эпити: «Бүтүгү советскай общество — прелетар-скай, социалистическай гуманизм идеяларын дьиннээхтик олоххо киллэрин буолар. Кини материаль-най быһаан өгөрүүн уонна ду-хоннай культура ситиһилэрин, общественнай сыйыаннаһыны сите-матын бүтүннүүтүн үлэ киһитин туһугар хайыһыларда». Үлэ ки-һитигэр үлэһиттэригэр, үрөннэригэр, сыйыаннарыгар, бэйэтин добуру-рын дьиттэр өттүнэн сайынара-рыгар бары наадалаах усулуобу-йаны тэрийти — иттиһик Совет-скай государство уонна Коммуни-стическай партия үлэһитин сыла иттиһи ис хоһоомо.

Үсүнүсүн, олох социалистичес-кай сирин биир добуруулаах бө-лөһүнэн общество чилиэннэри общественнай, государственнай дьыалалары уонна производств-ны салайыһа тус бэйэлэрин кыт-тыгылар, социалистическай демо-кратияны, личность социальная активнөһын бары өттүнэн хан-тык буолар. Социалистическай де-мократия общество уонна государ-ство бүтүүнүн иһигэр туар со-руктары быһаарыһа үлэһиттэри барыларын түмүүтэ туһаайылар. Таб. Л. И. Брежнев ол туһунан эпити: «Дьиннээх демократия социализмга суох кыйаан олохтөн-мөт, ол курдук, социализм да де-мократия утумнаахтык сайдымта суох туругубат. Билиги социалис-тическай демократиябыт сайдым-тын, бастатан туран, үлэһиттэр кыаг арангалаа общество дьыла-ларын салайыһа улам кыаһык кыттымыларын утумнаахтык ханч-

чыһыы билиги государственныит-най төрүтүнэн хас биридин киһи научнай билиһиннээх-көрүүлүөх бо-лукта буолар. Социалистическай общество чилиэнни духовнай ол-тун саамай баһаарылаах факто-рынан коммунистическай билин-көрүү буолар. Научнай, марксист-скай билин-көрүү дьон—ол аата үрдүк сознательностоох, идеалаах, айылганы уонна общественны, ки-һилэр сайдымаларын сокуоннарын уонна кинини умарытын суолла-рын философия, экономика уонна социальная-политическай өттүнэн биир сомордотук көрүү-билин буо-лар. «Бары кылаастар уонна со-циальная бөлүхтөр чутасалылар, советскай норуот моральнай уонна политическай хаачыстыбаларын дьити, кини социальная өттүнэн биир сомордотук уонна бөһөргөтүү билиһи рабочай кылаас социалис-тическай итиригэстэри уонна ком-мунистическай идеалларын көрдө-рөр марксистскай-ленинскэй иде-ологияда олохтоһон кытталлар» (Л. И. Брежнев). Марксистскай-ленинскэй билин-көрүү советскай дьон олохторун сирэ сүрүннэ-ригэр улахан сабыдылаы өгөрөр. Кини маасса социалистическай өй-санаага сайдымтын ийиһи-теоретическай ахылаатынан буо-лар.

Төрдүһүнэн, олох социалистиче-скай сирин биир бостуутунан үрдүк нравственносто, коммуни-стическай майгы-сигиһи принцип-тары иттиһи нуормаларын уоп-сай социалистическай өй-санаага оло-руу быраабылаахын халбага суох тутуһуу буолар. В. И. Ленин үөрөһитин курдук, коммунист-скай нравственносто—майгы-сирэ төрүтүнэн коммунизм дьыалатыгар сулууспалаһын буолар. Советскай дьон майгыларын-сирдэрин сүрүн принципэринэн буолаллар: кол-лективизм, гуманизм, патриотизм уонна интернационализм. Совет-скай дьон майгыларын-сигиһилэ-рин нуормалара ССКП Програ-мматыгар сүрүлүбүт коммунизмы тутуаһы моральнай кодекскаан сүрүннээхтэр. Ойно этиллэринэн, советскай киһи моральнай нуорма-рынан коммунизм дьыалатыгар бөрүннээх буолуу, социалис-тическай Ийэ дойдуну уонна социа-лизм дойдуну таһаһын, обще-ство туһаыгар ыраас суобаслаах-тык үлэһитин, общественнай ба-йы-дуолу ханатымы уонна бөрө-гөтүү, общественнай иһин гтто санаалаахтык төлөрүү, общество итиригэстэри хайа эхэ өттүнэн көһини тулуһбат буолуу, бэйэ-бэйэ табаарыстыы көмөһүү, бэйэ-бэйэни кытыктаһын, чилиһиһи уонна кырдыһыт буолуу, сир-майгы өттүнэн ыраас иттиһи са-май буолуу, оройу итинга кыһам-ныы, оһоллоох ханнык да быһы-лары таһаарбат буолуу, коммунизм өстөөхтөрүгэр абалэспат буолуу, бары дөйдү үлэһиттэрин кытта биир санааланыы көрүлэллэр.

Коммунистическай майгы-сиги-һи общество бары чилиэннэригэр олохсуйуута урукку олох хаһы-ныаннарын букатыннаахтык эһи уонна дьон бииргэ өлөрүүлэрин сага формаларын бигэрэтиһи сүн-нүүн барыахтаах. Общество чи-лиэннэрин майгылар-сигиһилэ-ре общество сүрүн социальная ичей-катынан буолааччы социалис-тическай үлэ коллективнаар булар-хатар.

Басиннэн, олох советскай со-циалистическай сирин субъектив-

най төрүтүнэн хас биридин киһи научнай билиһиннээх-көрүүлүөх бо-лукта буолар. Социалистическай общество чилиэнни духовнай ол-тун саамай баһаарылаах факто-рынан коммунистическай билин-көрүү буолар. Научнай, марксист-скай билин-көрүү дьон—ол аата үрдүк сознательностоох, идеалаах, айылганы уонна общественны, ки-һилэр сайдымаларын сокуоннарын уонна кинини умарытын суолла-рын философия, экономика уонна социальная-политическай өттүнэн биир сомордотук көрүү-билин буо-лар. «Бары кылаастар уонна со-циальная бөлүхтөр чутасалылар, советскай норуот моральнай уонна политическай хаачыстыбаларын дьити, кини социальная өттүнэн биир сомордотук уонна бөһөргөтүү билиһи рабочай кылаас социалис-тическай итиригэстэри уонна ком-мунистическай идеалларын көрдө-рөр марксистскай-ленинскэй иде-ологияда олохтоһон кытталлар» (Л. И. Брежнев). Марксистскай-ленинскэй билин-көрүү советскай дьон олохторун сирэ сүрүннэ-ригэр улахан сабыдылаы өгөрөр. Кини маасса социалистическай өй-санаага сайдымтын ийиһи-теоретическай ахылаатынан буо-лар.

Итиһиктэр советскай социали-стическай олох сирин сүрүн бө-лөһөлөрө.

Олох социалистическай сирин сүрүн билиһиннэри билилэрэ, идеоло-гия, аан дойдуну билин-көрүү, об-щественнай ой-санаа биир бостуу-та ССРС-ка уонна социализм кыйыбыт атын да дойдуну ба-ры норуоттарыгар улам олохсу-йан, бигэртээн иһэллэр. Ол кур-дук Саха республикатын үлэһит-тэрэ, биир сомор советскай со-циализм государство иһигэр кини-нэр, сип эмиз атын советскай но-руоттар курдук, сайдымалаах со-циализм усулуобуйатыгар уонна олох социалистическай сирин эй-гэтигэр өлөрөлөр уонна үлэһит-лэр. Республика үлэһиттэр нэһи-лэһиннэри 70 бырыһыана норуот хаһаайыстыбатын индустриальной уонна аграрнай сектордарыгар үлэһиттэр, оттон 30 бырыһыана үөрөхтөөһүн, добурууа харыста-былын, наука, литература уонна искусство эйгэлэригэр сулууспа-лыар. Сирин кэмнээри итилет-калар усталаарыгар Саха АССР үлэһиттэрин олохторун уйгута аан-на биллэрин үрдэтэ, рабочайлар уонна сулууспалаахтар хамсаа-ра улаатта, куорат уонна тыа на-һиһиннэһтэ өлөрөр дьынан хааччылыта тубуота, комму-нальнай-бытовой хааччыны пред-приятеларын иһсанаар элбэтэ, нэһилиһинэ культурай уонна уопсай үөрэригитин таһыма үр-дэтэ. Олоххо-дьаһахха, кэргэһи сага прогрессивнай үгэстэр са-һыһылар, социалистическай бири-тэ өлөрүү нуормалары уонна ба-рылалара бигэрэтиллэр.

Саха сирин үлэһиттэрэ ССКП XXV съедин үлэри биллэр-көстөр кыйыларыннан көрсөн баары, билигин партия XXV съедин ылы-мыт уураахтары олоххо киллэ-рингэ хорсунуук үлэһиттэр, онус бие сымлаах былаан бастаан сы-лаан соруудахтары ситиһилээх-тик төлөрөн иһэллэр.

В. ПЕТРОВ,

СГУ старшай преподаватель.

